

Список літератури

1. Саяпіна С.А. Науково-дослідна робота як засіб розвитку творчого потенціалу особистості студента. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. №3 (37). 2014. URL: file:///C:/Users/v/Downloads/pednauk_2014_3_44.pdf
2. Положення «Про студентське наукове товариство Білоцерківського національного аграрного університету». https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/snt/polog_snt_2023.pdf

УДК 378.015.3/.22:005.32:630

ХРИК В.М., д-р пед. наук, доцент

ХАХУЛА Л.П., канд. пед. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

hvm2020@ukr.net

ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНИХ ТА МОТИВАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ НА НАМІРИ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 205 «ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ПРАЦЮВАТИ ЗА ФАХОМ

Проведено аналіз впливу професійних та мотиваційних чинників на наміри здобувачів працювати за обраною спеціальністю. Проведено опитування 276 респондентів, щодо професійних намірів, основних мотивів вибору ЗВО, спеціальності здобувачами, а також цілевизначення в системі навчально-професійної діяльності та перспективи професійного творчого саморозвитку здобувачів спеціальності 205 «Лісове господарство».

Ключові слова (Keywords): професійні наміри; професійне самовизначення; навчально-професійна діяльність; професійна культура; професійний творчий саморозвиток.

Вивчення впливу професійних та мотиваційних чинників на наміри здобувачів спеціальності 205 «Лісове господарство» працювати за фахом є важливою для розуміння механізмів формування кар'єрного вибору у цій галузі. Професійні чинники, такі як якість освіти та перспективи кар'єрного розвитку, співпраця з роботодавцями, а також мотиваційні аспекти, що включають внутрішню та зовнішню мотивацію, грають важливу роль у прийнятті рішення щодо вибору цієї спеціальності та прагненні працювати у галузі лісового господарства.

За певних умов підготовка може стати дієвим чинником особистісного і професійного зростання фахівця, освоєння ним цінностей і нормативів загальної і професійної культури, стандартів і досвіду соціально доцільної поведінки і відносин. Щоб рівень знань майбутніх фахівців лісового господарства відповідав вимогам ринку праці, необхідне запровадження практики поновлення (коригування) навчальних планів за рахунок зміни складу навчальних дисциплін, факультативів, дисциплін курсів за вибором здобувачів, спецсемініарів.

Для підтримання чи спростування зроблених висновків проведено опитування майбутніх фахівців лісового господарства.

Звернення до матеріалів досліджень (опитано 276 здобувачів освітніх ступенів бакалавр та магістр, зокрема 1 курс – 59, 2 курс – 64, 3 курс – 61, 4 курс – 67 та магістратура – 25) показує, що 25 % опитаних не задоволені своїм вибором ЗВО і спеціальності. У цілому, лише 39,5 % опитаних висловлюють готовність працювати за обраною професією, 32,3 % розглядають працевлаштування за професією як можливий варіант, 16,3 % не прийняли остаточного рішення, 11,9 % майбутніх фахівців лісового господарства вирішили не пов'язувати свою професійну діяльність з одержуваною

спеціальністю після закінчення ЗВО (табл. 1).

Як показали дослідження, механізм прийняття рішення про професійне самовизначення здобувачів залишається «рухомим» протягом усього періоду навчання.

Таблиця 1 – Професійні наміри здобувачів, (%)

Професійні наміри	Курси					Всього
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	магістратура	
Працюватимуть за фахом	40,7	34,4	37,7	44,8	40,0	39,5
Можливо будуть працювати за фахом	32,2	48,4	29,5	31,3	20,0	32,3
Ще не вирішили	16,9	6,3	18,0	16,4	24,0	16,3
Не будуть працювати за фахом	10,2	10,9	14,8	7,5	16,0	11,9

Кількість опитаних, які проявляють намір працювати за фахом, поступово знижується від першого курсу до магістратури, а кількість тих, хто вирішив попроситись з обраною спеціальністю, зростає саме в магістратурі.

Якщо співвіднести ці дані з динамікою уявлень здобувачів про лісогосподарську спеціальність, то можна припустити, що прийняття рішення про роботу за обраною професією відбувається саме на 4 курсі. Четвертий рік навчання характеризується тим, що початкове ідеальне моделювання – «Я і професія» продовжується у процесі реальної виробничої практики, що збільшує обсяг знань здобувачів про професію та вносить зміни у процес особистісного осмислення та ставлення до одержуваної професії.

Серед причин, за якими здобувачі не збираються працювати в лісовому господарстві, відзначаються (за пріоритетністю): низький рівень заробітної плати, неprestижність роботи, погані умови праці, низький рівень культури на селі, відсутність житлових умов, погане транспортне забезпечення, бажання продовжити навчання. Отже, в основі небажання майбутніх фахівців працювати в лісовому господарстві лежать виробничі (розмір заробітної плати, погані умови праці) і психологічні (prestиж роботи) чинники.

Істотний вплив на професійні наміри здобувачів здійснюють мотиви отримання освіти та професійної підготовки, зумовлені ціннісними орієнтаціями і претензіями особистості, які сформувалися у процесі її довузівської соціалізації. Звернемо увагу на мотивацію вибору професії здобувачами (табл. 2).

У п'ятірці пріоритетних мотивів вибору лісогосподарської професії у здобувачів: бажання отримати диплом про вищу освіту (49,3 % респондентів); самореалізація і самоствердження (41,0 %); інтерес до професії (36,6 %); сімейна традиція, бажання батьків (34,2 %); перспектива знайти хорошу роботу після закінчення ЗВО (31,5 %). Результати дослідження свідчать про прагнення більшої частини опитаних не до отримання лісогосподарської професії, а про бажання продовжити навчання у закладах вищої освіти, яке дозволяє отримати вихідний, необхідний мінімум професійних знань, потім перекваліфікуватися і працювати в іншій сфері. Відображенням цього є думка 9,8 % опитаних здобувачів – «як фахівець лісового господарства я нікому не потрібен».

Дослідження напрямів суб'єктного включення здобувачів у навчально-професійну діяльність дозволило виявити відсутність наступності між існуючою практикою підготовки фахівців лісогосподарського комплексу та вимогами до рівня сформованості у них професійної компетентності.

Таблиця 2 – Основні мотиви вибору ЗВО, спеціальності здобувачами (%)

Мотиви вибору	Курс					Всього
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	магістратура	
Бажання отримати диплом	44,1	45,3	44,3	44,8	68,0	49,3
Престиж, авторитет ЗВО	3,4	6,3	6,6	7,5	12,0	7,2
Інтерес до професії	32,2	35,9	36,1	26,9	52,0	36,6
Покликання	33,9	10,9	8,2	4,5	8,0	13,1
Найкращі здобутки в цій галузі	5,1	7,8	6,6	8,9	16,0	8,9
Навчання у профільному класі, коледжі	3,4	6,3	9,4	7,5	8,2	6,9
Сімейна традиція, бажання батьків	28,8	32,8	32,8	28,4	48,0	34,2
Порада вчителів, фахівців з профорієнтації	–	4,7	–	3,0	12,0	3,9
Перспектива знайти хорошу роботу після ЗВО	27,1	28,1	29,5	28,9	44,0	31,5
Можливість зробити кар'єру	15,3	17,2	16,4	17,9	32,0	19,8
Самореалізація, самоствердження	38,9	39,1	34,4	32,8	60,0	41,0
Престижність роботи	25,4	17,2	11,5	19,4	36,0	21,9
Небажання йти в армію	–	10,9	6,6	8,9	8,0	6,9
Продовжити навчання за іншою спеціальністю	–	4,7	8,2	–	36,0	9,8

З метою аналізу та вдосконалення змісту підготовки здобувачів лісогосподарського профілю проведено аналіз реалізації такої функції суб'єкта як цілевизначення (табл. 3).

Таблиця 3 – Цілевизначення в системі навчально-професійної діяльності здобувачів, %

Головне у професійній підготовці	Курс					Всього
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	магістратура	
Спеціальність (теоретична підготовка)	33,9	37,5	36,1	28,4	76,0	42,4
Виробнича практика	45,8	43,8	39,3	37,3	64,0	46,0
Якості особистості та психологічна підготовка	15,3	20,3	18,0	17,9	40,0	22,3
Організація освітнього процесу	20,3	14,1	18,0	19,4	40,0	22,4

Сума перевищує 100 %, оскільки респонденти відзначали кілька цілей. Аналіз спектру цілей професійної підготовки майбутніх фахівців лісового господарства (таблиця 3) показує, що за кількісними складовими у структурі цілей майбутніх фахівців лісового господарства домінують практична підготовка (46,0 % респондентів) і спеціальність, що поєднує теоретичну підготовку (42,4 %) опитаних, в порівнянні з іншими критеріями – якості особистості і психологічна підготовка (22,3 %), що поєднує ті властивості особистості, які, по-перше, визначають успіх професійної підготовки: зацікавленість в отриманні знань, кмітливність, самостійність тощо; по-друге, ті властивості, які безпосередньо відносяться до суб'єкта, його специфічних особливостей, і наявність або відсутність яких у суб'єкта може підвищити або знизити ефективність діяльності, але не вплинути на неї вирішальним чином (бажання, підприємливість, організаторські здібності, творчий підхід тощо).

Дослідження функцій навчально-професійного планування проводилося через виявлення перспектив професійної самопідготовки майбутніх фахівців, категоризація яких поєднувала: спеціальну, практичну, особистісну і психологічну. Для майбутніх фахівців лісового господарства найбільш представленим полем, яке самостійно ініціює навчально-професійну активність є розвиток певних характеристик особистості і робота за обраною спеціальністю – відповідно у 31,8 % і 27,7 % опитаних, які взяли участь в дослідженні (табл. 4).

Таблиця 4 – Перспективи професійного творчого саморозвитку здобувачів, (%)

Сфера творчого саморозвитку	Курс					Всього
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	магістратура	
Фахова	28,8	21,9	18,0	17,9	52,0	27,7
Практична	15,3	10,9	11,5	11,9	24,0	14,7
Особистісна	37,3	26,6	23,0	23,9	48,0	31,8
Психологічна	25,4	23,4	8,2	16,4	32,0	21,1

Як наслідок, соціально-економічні та індивідуально-психологічні (що відображають досвід конкретного суб'єкта) чинники породжують проблему подолання «внутрішнього відчуження» майбутнього фахівця лісового господарства від процесів освіти, професіоналізації в обраній сфері. Цей факт стає причиною явищ, що призводять до підготовки фахівця, який розчарувався у своєму професійному виборі, незадоволеного своїм професійним навчанням, який не мотивований до виконання професійної діяльності.

Усунення зазначених недоліків у підготовці майбутніх фахівців лісового господарства до творчої продуктивної праці за фахом пов'язана з вирішенням проблеми формування у них установок на творчий саморозвиток. Недостатня сформованість установок майбутніх фахівців лісового господарства на оволодіння і виконання соціально-значущої професійної діяльності робить необхідним вибудовування процесу їхньої професійної підготовки з позицій розвитку особистості, через мотивацію її творчого саморозвитку.

Висновки. За результатами проведених опитувань, найбільш важливим чинником при працевлаштуванні для майбутніх фахівців лісового господарства є цікава робота й набуття професійного досвіду. Лише 3,0 % майбутніх фахівців, які відзначили цей чинник, мають досвід роботи за фахом, хоча у 36,6 % опитаних обрана професія викликає інтерес. Це пояснюється тим, що в свідомості молодих людей інтерес до професії розходиться з інтересом до практичної діяльності за обраною професією.

Отже, для майбутніх фахівців лісового господарства, пріоритетними є загальнолюдські цінності особистого щастя.

Список літератури

1. Хрик В.М. Підготовка майбутніх фахівців лісового господарства до професійної діяльності: теорія, методика, практика : монографія; МОН України, Білоцерківський національний аграрний університет. Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. 390 с.
2. Яшник С.В. Теоретичні і методичні основи формування управлінської культури майбутніх фахівців лісгосподарської галузі автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Чернігів, 2018. 40 с.